

УДК 339.9

А. І. Козлова,
аспірант, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Н. М. Козлова,
аспірант, Науково-дослідний економічний інститут Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, м. Київ

ВИЗНАЧЕННЯ ТЕХНОЛОГІЧНОГО РІВНЯ ІННОВАЦІЙНОЇ САМОСТІЙНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТОВАРНИХ РИНКІВ

A. Kozlova,
postgraduate student, Taras Shevchenko Kyiv National University

N. Kozlova,
postgraduate student, Economic Research Institute of the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine

THE LEVEL OF TECHNOLOGICAL INNOVATION INDEPENDENCE ARE DETERMINING FOR UKRAINIAN ENTERPRISES IN A GLOBALIZED COMMODITY MARKETS

У статті досліджено формування технологічного рівня інноваційної діяльності підприємств. Розроблено матрицю технологічного рівня інноваційного потенціалу підприємства та проаналізовано взаємозв'язок внутрішньої політики підприємства та джерел фінансування.

The article is investigates the formation of innovative technological level of enterprises. The matrix of technological level of innovative capacity of companies is formed. The relationship of the internal policy of the company and financial resources are analyzes.

Ключові слова: технологічний рівень, інноваційна самостійність підприємств, матриця технологічного рівня інноваційного потенціалу, джерела фінансування, внутрішня політика підприємства.

Key words: technological level, innovative independent businesses, matrix for technological level of innovative capacity, funding sources, the internal policy of the company.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

У другій половині ХХ ст. технологічний рівень виявився в основі триполюсної будови сучасної світової економіки, що призвело до посилення розриву між розвинутими країнами й тими, що розвиваються. Цей розрив формує процес засвоєння, перетворення в реальну продукцію досягнень країн, які перебувають на периферії світового розвитку, необхідне нагромадження певної критичної маси як нематеріальних факторів (освітніх, наукових, культурних), так і матеріальних, серед яких найвагомішим постає створення дослідницької інфраструктури та здійснення наукового пошуку, розробок і створення на їхній основі нових видів продукції.

Визначення технологічного рівня було започатковано промисловою революцією кінця ХVІІІ — початку ХІХ ст., коли технологічні способи виробництва з використанням машинної праці почали витісняти процеси, засновані на ручній праці. Це потребувало нових наукових теоретичних пошуків та інтенсивного розвитку традиційних і нових наукових дисциплін, досягнення яких стали основою виникнення сучасної великої промисловості, сучасних технологій, нових галузей промисловості, у результаті чого посилюється суспільний поділ праці та змінювалося економічне мислення.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

На даному етапі глобалізації ринкових відносин проблеми інноваційної самостійності підприємств вик-

ликають все більший інтерес. Це зумовлено тим, що інноваційне рішення відзначається істотною економією ресурсного потенціалу, а це має надзвичайне значення для отримання конкурентних переваг. Особливістю сучасного етапу розвитку є формування інноваційної самостійності підприємств на технологічному рівні, саме тому це явище потребує належного осмислення. Оскільки створення та освоєння нових технологій допомагає заощадити робочу силу, підвищити технологічну гнучкість виробництва, поліпшити умови та безпеку праці та підвищити конкурентоспроможність підприємства. Цьому феномену присвячені праці ряду зарубіжних та вітчизняних вчених, серед яких можна виділити В.Д. Базилевич, Р. Бекетт, В.Г. Варнавський, О.М. Головінов, М. Готтре, М. Джерарда, О.Л. Каніщенко, А.В. Клименко, П. Кучман, Л. Леон, К.В. Павлюк, А. Рейд, П.В. Савранський, А.О. Старостіна, Л.І. Федулова, Ю.П. Фомічов, Ф. Харвіч. З позицій створення найсприятливіших умов для розкриття окремих елементів потенціалу інноваційного розвитку такі дослідження відіграють дуже важливу роль, оскільки забезпечують потенційних інвесторів інформацією стосовно доцільності вкладень у конкретні інноваційні та інвестиційні проекти.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є: узагальнення теоретичних засад та розробка практичних рекомендацій щодо формування технологічного рівня інноваційної самостійності украї-

нськими підприємствами. Для досягнення мети необхідно виконати такі завдання як проаналізувати ринок технологій у галузі промисловості за показником наукоємності; визначити особливості технологічного рівня інноваційної самостійності підприємства; розробити матрицю технологічного рівня інноваційного потенціалу підприємства та систематизувати взаємозв'язок внутрішньої політики підприємства та джерел фінансування.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Технічний рівень відображає процес формування та вдосконалення виробничої бази інноваційної самостійності підприємств, що має бути постійно зорієнтованим на кінцеві результати його діяльності.

Зазвичай технологічний рівень промислового виробництва характеризується станом, динамікою і ефективністю використання основних засобів, зокрема високотехнологічного і інноваційного устаткування, а також рівнем і тенденціями інвестування в основний капітал. Позитивна динаміка основних засобів виступає важливим чинником підвищення технологічного рівня виробництва.

Розроблення власних технологій або їх закупівлі на ринку (трансферу) кожний виробник розв'язує самостійно залежно від рівня складності, сфери застосування та динаміки розвитку окремих видів технологій, тобто систематизованих наукових знань і вироблених на цій основі технічних, організаційних рішень, що стосуються процесу виробництва, споживчих властивостей продукції чи наданих послуг у різних сферах діяльності [1, с. 765]. Що стосується ринку технологій, він являє собою сукупність економічних відносин, що охоплюють сфери формування попиту і пропозиції технологій та форми технологічного обміну.

Ринок технологій у галузі промисловості за показником наукоємності представлений на сьогодні чотирма групами:

— високотехнологічні галузі (повітряні й космічні літальні апарати; виробництво комп'ютерів та офісного устаткування; радіо-, телевізійне і комунікаційне обладнання; медичні, точні й оптичні інструменти; фармацевтична галузь);

— середньо-високотехнологічні галузі (електричні машини й апарати; моторні засоби пересування; хімічне виробництво, за винятком фармацевтичного; залізне і транспортне обладнання; машинобудування та обладнання) [2, с. 352];

— середньо-низькотехнологічні галузі (очищені нафтопродукти і ядерне паливо; гумові й пластмасові вироби; інші неметалічні мінеральні продукти; будівництво; виготовлення металевих виробів);

— низько-технологічні галузі (виробництво і переробка; продукція з деревини і корку; целюлоза; папір, поліграфія; продовольчі продукти, напої, тютюн; текстиль) [3, с. 167].

НАПРЯМИ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ВНУТРІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Радикальні рішення	Атакуюча	Помірно наступальна	Зміцнення позицій	Стратегія «кидання виклику»
Системне відновлення	Стратегія лідерства	Зміцнення позицій, стратегія цінового лідерства	Стратегія лідерства, стратегія освоєння і заповнення ринкових ніш	Помірно наступальна стратегія диференціації
Часткове відновлення	Наступальна стратегія широкої диференціації	Стратегія широкої диверсифікації	Сфокусована стратегія диверсифікації	Слідування за лідером, стратегія оперативного реагування
Модернізація	Помірно наступаючий	Послідовник, освоєння поліпшуючих технологій	Слідування за лідером	Стратегія очікування
	Стабільне	Нестабільне, стабільний попит, помірна конкуренція	Стабільне, активна конкуренція	Висока невизначеність, мінливість середовища

СТАН ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Рис. 1. Матриця технологічного рівня інноваційного потенціалу підприємства

Джерело: розроблено автором на основі [5].

Формування технологічного рівня інноваційної самостійності підприємства надає нові технологічні можливості та наукові відкриття. Головною метою проведення науково-дослідних розробок є перетворення їх результатів у нововведення, щоб досягти довгострокового підвищення конкурентоспроможності продукції.

Технологічний рівень інноваційної самостійності підприємства характеризується:

- особливостями національних та міжнародних ринків технологій;
- взаємодією ринкового механізму та ринкових структур;
- впровадженням стратегій інноваційного розвитку підприємств;
- галузевими особливостями поширення технології [4, с. 97].

Від рівня розвитку технологій залежать масштаби використання інновацій, що обумовлює інноваційний розвиток підприємства у довгостроковому періоді, а перехід підприємства від одного рівня ринку технологій до іншого дозволяє науково обґрунтувати стратегію його розвитку. Отже, до чинників функціонування підприємства на міжнародному технологічному рівні належать:

- 1) удосконалення нових технологій виробництва;
- 2) механізація і автоматизація процесів;
- 3) впровадження технологій;
- 4) удосконалення системи комунікацій;
- 5) модернізація обладнання;

Одним із найперспективніших варіантів розвитку технологічного рівня інноваційної самостійності підприємств є практичне втілення стратегій інноваційного розвитку, вміле застосування якого істотно розширить потенціал інноваційного розвитку економіки країн за рахунок припливу як зовнішніх фінансових ресурсів, так і стороннього інтелектуального та інформаційного потенціалу. Отже, розробимо матрицю технологічного рівня інноваційного потенціалу підприємства (рис. 1).

Оцінка технологічного рівня інноваційного потенціалу підприємства включає аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища і залежно від напрямів стратегії розвитку внутрішнього середовища формуються джерела фінансування (табл. 1). Матриця технологічного рівня інноваційного потенціалу підприємства сприяє реалізації ефективної стратегії інноваційного розвитку підприємства та забезпечує підприємству створення та виведення на ринок інноваційної конкурентоспроможної продукції.

Отже, інноваційна діяльність українських підприємств на технологічному рівні полягає в:

- формуванні підходів до визначенні позиції на ринку і напрямів його діяльності відповідно до ринкових тенденцій;
- вивченні можливостей виробництва і вимог до нього та за необхідності усунення виявлених невідповідностей;
- розробленні напрямів технічного переозброєння (оновлення) основних засобів підприємства;
- проведенні робіт щодо вдосконалення існуючої технології та організації виробництва продукції, створення технологічної бази;
- стимулюванні мотивації до інноваційної діяльності, що забезпечить розвиток персоналу, підвищення його професіоналізму.

Що стосується саме України, то вона вже декілька років з перемінним успіхом переходить від стадії розвитку, керованої базовими факторами (дешева сировина та некваліфікована робоча сила), до стадії, керованої ефективністю (ефективність ринків та інституцій, захищеність власності тощо). З цього і випливає зниження рейтингу з 82-го місця (2011 р.) до 89-го місця (2012 р.), за даними звіту Всесвітнього економічного Форуму про глобальну конкурентоспроможність. За оснащеністю новими технологіями (підіндекс "технологічна готовність") Україна знаходиться на 83-му місці проти 80-го у попередньому році, що спричинено зниженням місця за показниками наявності нових технологій та їх трансферу [6].

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Отже, основою відновлення і стабілізації діяльності підприємств в умовах глобалізації товарних ринків має бути технологічне переозброєння відповідно до особливостей їх сучасного стану та впровадження інноваційної моделі економічного зростання, що ґрунтується на удосконаленні системи управління технологічним розвитком компаній з пріоритетів державної підтримки на користь підтримки фінансово-посередницького сектора. Надмірна захопленість держави і підприємництва монетарними засобами накопичення фінансового капіталу, зростання спекулятивної компоненти у його формуванні, нераціональне витрачання в суспільстві грошей нівелюють ті переваги, які дає застосування в суспільстві технологічних та інших соціально-орієнтованих інновацій. Це виклик загальноосвітній, а для

Таблиця 1. Взаємозв'язок внутрішньої політики підприємства та джерел фінансування

ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ	НАПРЯМИ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ВНУТРІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА
Довгострокові і короткострокові кредити і позики	Модернізація
Державне та міжнародне фінансування (державна кредитна та страхова система, міжнародні кредити)	Часткове відновлення технологій, модернізація устаткування, відновлення продукції
Залучене фінансування (інвестиційні ресурси компаній, фондів, міжнародних фінансових інститутів)	Системне відновлення виробництва на основі кластерів нововведень
Власне фінансування (власні інвестиційні ресурси, фонди розвитку виробництва)	Упровадження радикальних технологічних рішень і реконструкція виробництва

Джерело: розроблено автором на основі [5].

таких країн, як Україна, це подвійний виклик, тому що за роки незалежності старий технологічний потенціал було зруйновано, а створення нового, більш інноваційно-розвинутого, ще майже не розпочато.

Проаналізувавши створення технологічного рівня інноваційної самостійності українськими підприємствами, приходимо до висновків, що в умовах дійсності спостерігається не лише відсутність уваги до необхідності розробки реальних механізмів формування господарюючої системи на основі інноваційної самостійності, але й відсутність організаційного ресурсу на всіх рівнях управління науково-технологічним та інноваційним процесом. Дослідження показують, що якість та ефективність зазначеного ресурсу залежить від рівня сформованості організаційних компетенцій на рівні кожної окремої ланки управлінської структури.

Необхідною умовою визначення технологічного рівня інноваційної самостійності українськими підприємствами є наявність сучасного інформаційного забезпечення, що створює передумови системного підходу до визначення та безперервного моніторингу технологічного стану й можливостей підприємства, моделювання розвитку його технологічної бази. Інформатизація сприятиме високій ефективності управління технологічним розвитком підприємства, раціональній організації виробництва, підвищенню якості продукції.

Література:

1. Базилевич В.Д., Ильин В.В. Философия экономики. История / В. Базилевич, В. Ильин. — К.: Знання; М.: Рыбари, 2011. — 927 с.
 2. Міждисциплінарний словник з менеджменту / За ред. Д.М. Черваньова, О.І. Жилінської. — К.: Ніглава, 2011. — 624 с.
 3. Гусев В. Система пріоритетів інноваційної політики: зб. наук. праць Української академії державного управління при Президентіві України / за заг. ред. В.І. Лугового, В.М. Князева. — К.: Вид-во УАДУ, 2012. — Вип. 2. — 496 с.
 4. Гальчинський А., Геєць В., Кінах А., Семиноженко В. Інноваційна стратегія українських реформ. — К.: Знання України, 2012. — 336 с.
 5. The Innovation Imperative in manufacturing [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.bcg.com
 6. The Innovation for Development Report 2012 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.innovation.for.development.report.org
- Стаття надійшла до редакції 10.08.2013 р.